

Wie was Jan Benningh en waar lag zijn dam?

door Paul Hiel

Jan Benningh (± 1465-1537) is in Amstelland een belangrijke historische figuur. Hij was onder andere schout (1495-1509) en schepen (1492) van Amsterdam en van 1510 tot 1533 raadsheer aan het Hof van Holland. Hij bezat veel grond in Nieuwer-Amstel en woonde op de buitenplaats Kostverloren aan de Amstel.

In 1525 lukte het Jan Benningh om de eeuwenlange wateroverlast onder controle te krijgen. Door zijn toedoen werd op 27 september van dat jaar het eerste waterschap in Amstelland ingesteld. Dit Hoogheemraadschap moest ervoor zorgen dat het gebied niet langer werd overstroomd door overtollig water uit het Sticht. Rondom Amstelland kwam een ring van waterkeringen¹, opdat de bewoners van dit gebied voortaan droge voeten zouden houden.

We zijn Jan Benningh na 500 jaar nog steeds heel dankbaar. Daarom kennen we in Ouderkerk de wijk Benning, de Jan Benninghbrug en de Jan Benninghweg. Minder bekend is dat er hier eeuwen geleden ook een Jan Benninghdam was. Waar lag die precies?

Een jaar eerder, in 1524, werden door Benningh al drie dammen aangelegd. In het Gein, in de Waver en in de Bullewijk. De eerste twee werden snel weer verwijderd, de dam in de Bullewijk bleef echter tot 1649 in gebruik. Die dam werd naar Jan Benningh vernoemd: de Jan Benninghdam.

Maar waar deze dam van 1524 tot 1649 precies in de Bullewijk heeft gelegen, is onduidelijk. Er zijn diverse speculaties, zoals we straks zullen zien, die allen Ouderkerk als locatie aangeven. Laten we eens kijken welke informatie er zoal over de dam beschikbaar is.

De dam blijkt bij bestudering van diverse kaarten vele namen gehad te hebben, zoals de Benningsdam, Beninxdam, Bennicksdam, Benningdam, Banninxdam, Jan Benningdam, Jan Benninckxdam en zelfs 'oude dam'. Wij gebruiken in dit artikel de naam Benninghdam, tenzij we citeren.

De literatuur

Als eerste kijken we in de *Atlas Amstelland*²; bij vragen over Amstelland is dit meestal een waardevolle bron. In deze Atlas wordt Benningh een zeer belangrijke speler in het waterbeheer genoemd. Ook wordt hij in verband gebracht met het leggen van dammen. Maar de Benninghdam wordt niet genoemd, laat staan zijn ligging.

In de *Canon van Amstelland*³ staat dat de dam in het centrum van Ouderkerk heeft gelegen. Dat brengt ons iets verder, maar waar moeten we aan de Bullewijk het centrum van Ouderkerk zoeken?

We pakken J.A. van der Loos met zijn boek *Geschiedenis van Amstelland voor 1300* erbij. Hij schrijft: "Want de verbinding met den Ronden hoeperspolder had plaats door de 'kerkbrug aan den Jan Benningdam', ongeveer ter plaatse waar thans 'lommerlust', bewoond door den Heer Gerrit Hogerhout, gelegen is."⁴ Voor het eerst krijgen we een beeld waar de dam heeft gelegen.

Kaarten en plattegronden

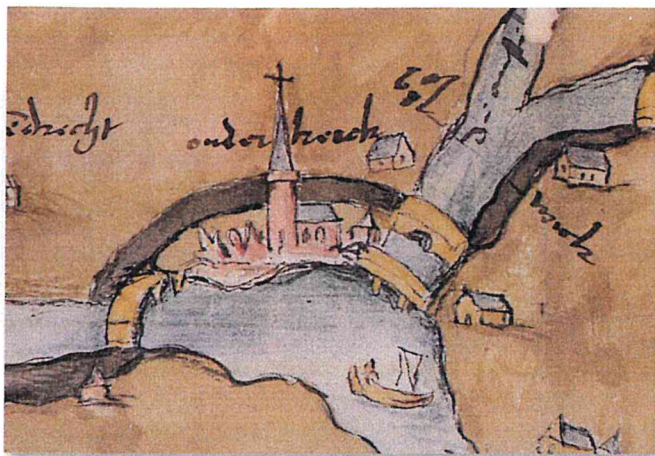
Op afbeelding 1 wordt volgens Van der Loos de ligging van de Benninghdam in de Bullewijk aangegeven met a en het eind van de Kerkwech met b. Dat is een mooie aanwijzing. Maar waar kunnen we nu die Kerkwech lokaliseren? Is dat de huidige Koningin Julianalaan? Het heeft er alle schijn van als we de kaart bestuderen. Ligt of lag daar dan ook de boerderij Lommerlust, die Van der Loos in 1907 als globale locatie aangeeft?

1 Alex de Boer, moNument (Jan Benningh) in *Speuren en Ontdekken*, jrg. 41 nr. 140, april 2025, pag. 18.

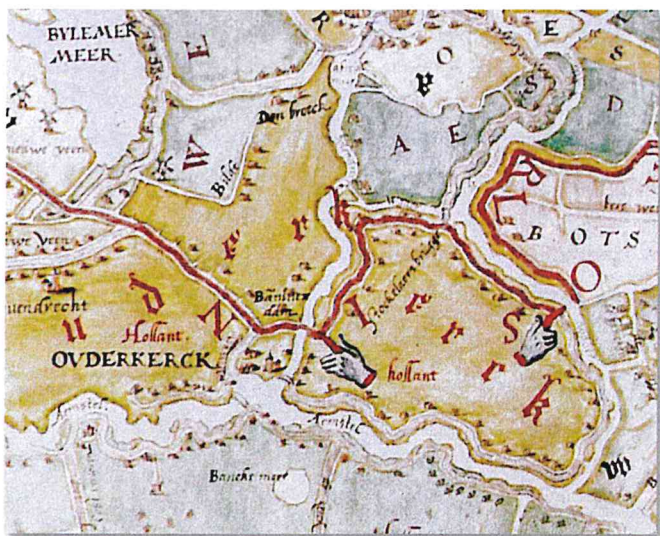
2 J. Abrahamse, M. Kosian en E. Schmitz, *Atlas Amstelland*, Bussum 2012.

3 Canon van Amstelland: <https://www.canonvannederland.nl/nl/noord-holland/amstelland-en-meerlanden/jan-benningh>

4 J.A. van der Loos, *Geschiedenis van Amstelland tot het jaar 1300*, Amsterdam 1907, pag. 126-128.

afb. 3 Detail van de kaart van het noordelijk stroomgebied van de Amstel uit 1555, door Dirck Jansz. Hoen. In het midden Ouderkerk, met rechts in de Bullewijk een brug (kwakel), en daarboven de Benninghdam en daarboven de splitsing van de Bullewijk in Holendrecht en de Waver. Links de Lange Brug. Regionaal Archief Dordrecht, collectie Gemeentelijke Prentverzameling, nr. 552_230590

afb. 4 Uitsnede van Die Chaerte van Aemstellant getekend door Jacob van Banchem in 1593 naar een oudere kaart van Joost Janszoon Beeldsnijder uit 1570. Gemeentearchief Leiden LEI001001180, uitgegeven door Wolgerus van Aemstel.

afb. 5 Daniël Stopendaal, landmeter (1672-1726), Nicolaas Visscher, uitgever (1618-1679). Stadsarchief Amsterdam 30096 collectie Koninklijk Oudheidkundig Genootschap KOG-AA-3-02-081-1

conflict konden leiden. Hij liet daar handjes met een wijzende vinger bij tekenen. Deze kaarten worden ook wel Handjeskaarten genoemd. Op deze kaart uit 1525 (afb. 2), het jaar waarin het Hoogheemraadschap Amstelland is opgericht, vinden we een handje waar de Benninghdam moet hebben gelegen. Maar het is wederom heel lastig te zien waar de juiste locatie zich bevindt. We moeten dus verder zoeken.

Een aantal andere kaarten blijkt weliswaar de Benninghdam of de boerderij met die naam aan te geven maar een exacte locatie treffen we ook daar nergens aan. Zie afbeeldingen 3, 4 en 5.

In een artikel van Frans Zwerver in *Speuren en Ontdekken*⁷ lezen we, dat de eerste naam van de huidige boerderij Amstelbogt aan de Bullewijk 'Benning(h)dam' moet zijn geweest. Tussen 1690 en 1800 wordt die naam bij verkoop ook steeds genoemd. Het lijkt erop dat de Benninghdam ter hoogte van de boerderij moet hebben gelegen.

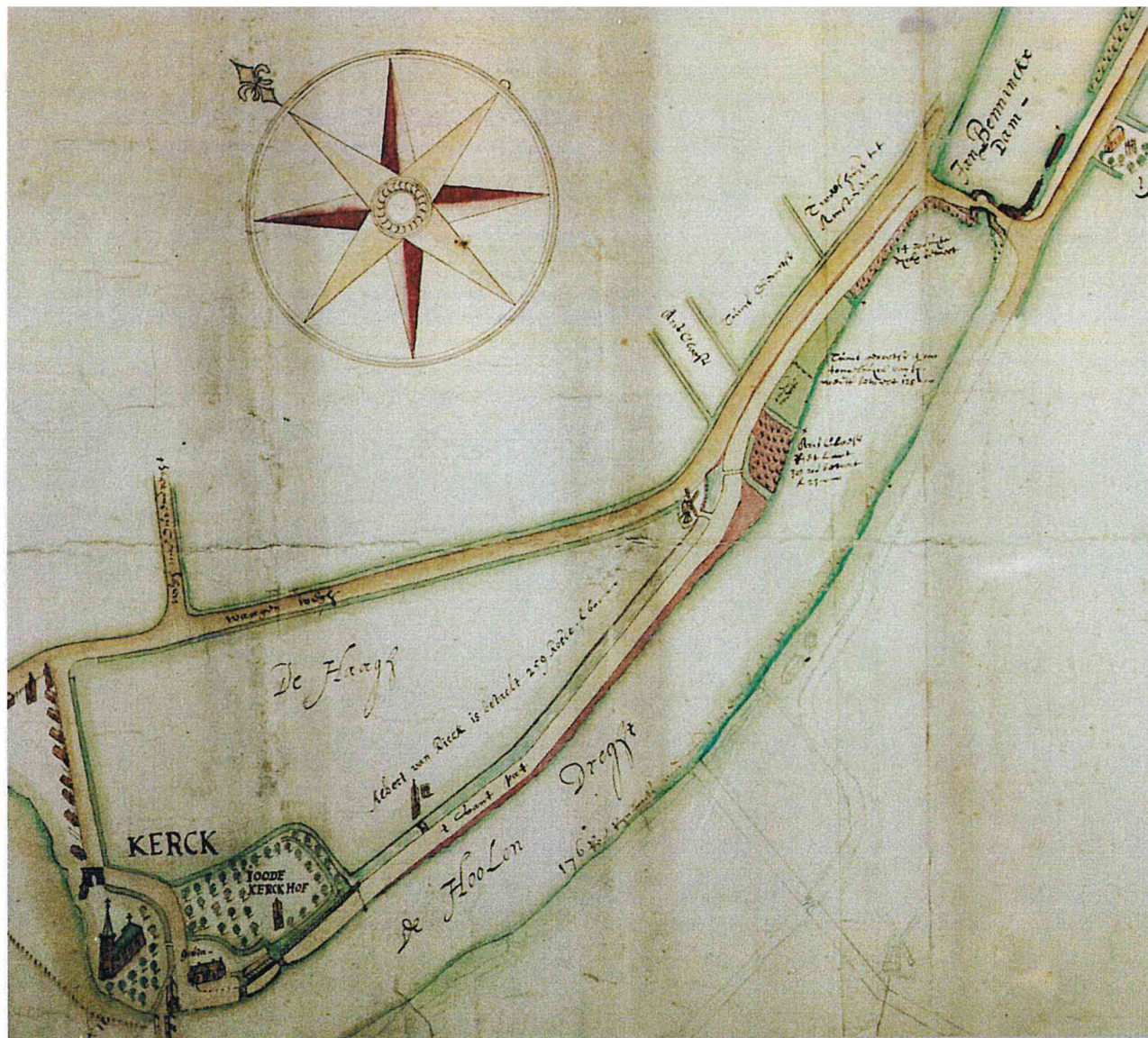
In hetzelfde artikel staat een kaart van Cornelis Danckersz uit 1636 afgebeeld. De kaart is indertijd vervaardigd in opdracht van de Commissie voor het Zand- en Jaagpad van Breukelen naar Ouderkerk. Het Zand- en Jaagpad liep over de in 1524 aangelegde Benninckxdam. Op de kaart staat de Benninghdam als een stenen brug getekend; de eerste duidelijke afbeelding van de dam. Ook krijgen we door deze kaart meer zicht op de locatie van de dam.

Maar hoe komen we er nu achter waar de Benninghdam precies heeft gelegen? Ter hoogte van de Hoger-Amstellaan?

Er komt meer helderheid wanneer de werkgroep Transcriptie⁸ zich buigt over de tekst in een rood-omrand kader op de kaart van Dankersz (niet te zien op afb. 6). Want daar blijkt uit de ondertekening dat Cornelis Danckersz landmeter was. Hij moet dus bijzonder nauwkeurig zijn geweest bij het tekenen van de kaart.

7 Frans Zwerver, De Amstelbogt, in *Speuren en Ontdekken*, jrg. 37 nr. 129, augustus 2021, pag. 94-99.

8 Met dank aan de bijdrage van Peter Hofland en de werkgroep Transcriptie voor de hertaling van de tekst op de kaart van Danckersz.

afb. 6 Detail van de kaart van Danckersz uit 1636.

Detail van de tekst op de kaart van Danckersz uit 1636.

Caerte daer in verthoont werdt de gelegenheit vande Sant pat tusgen Ouder kerck ende de waaver brugh bij de Staaten Slands van Uijtrecht ende de stadt Amsterdam [...]

Aldus aff gemeeten ende getekend door last van de heeren gecommiteerde vande selve Sandt pat, door mij onder gesc. bijden hoove van Hollandt geadmiteerde landt meeter Actum in maertsius anno 1636

*Danckersz
landmeeter der stadt Amsterdam*

Maar hoe kunnen we deze kaart vertalen naar de huidige situatie?

We worden getipt dat het zogenaamde Geografisch Informatie Systeem (GIS)⁹ uitsluitend zou kunnen bieden. Met deze software kan men oude kaarten op de hedendaagse topografische kaarten van Google Maps projecteren.

Waternet blijkt te beschikken over medewerkers¹⁰ die met deze software werken en men is na een verzoek daartoe meteen bereid om naar de locatie te helpen zoeken. Op afbeelding 7 is te zien hoe de kaart van Danckersz is geprojecteerd op Google Maps. En op

⁹ GIS staat voor Geografisch Informatiesysteem. Een GIS maakt het mogelijk om diverse gegevens (data) te beheren, te analyseren en te delen met anderen. GIS is geworteld in de geografie, waarbij locatie ten grondslag ligt aan de integratie van vele soorten data. Door de data via een actuele kaart te delen, worden complexe gegevens beter zichtbaar en visueel aantrekkelijk gemaakt. Zo onthult GIS diepere inzichten in data, zoals patronen, situaties en relaties, waardoor gebruikers slimmere beslissingen kunnen nemen. Zie verder <https://www.esri.nl/>

¹⁰ Veel dank aan Mark van Alphen en in het bijzonder Job Stelling, medewerkers van Waternet, die de projectie van de Benningdam op de huidige situatie mogelijk hebben gemaakt.

afb. 7 De kaart van Danckersz uit 1636 en de topografische kaart als ondergrond. (Bron: Waternet Job Stelling)

afbeelding 8 staat met de rode puntjes aangegeven waar de dam 'geland' is. De Benninghdam kan hiermee gesitueerd worden recht tegenover Julianalaan 38. Grappige bijkomstigheid is, dat veel oudere Ouderkerkers deze plek nog wel kennen als de plek waar het natuurbad in de Bullewijk was.

Met deze bijdrage van Waternet naar de zoektocht van de Benninghdam lijkt de cirkel rond: 500 jaar geleden liet Jan Benningh een dam in de Bullewijk leggen en richtte hij het Hoogheemraadschap Amstelland op, de voorloper van het huidige Waternet. Met hulp van medewerkers van deze organisatie kunnen we 500 jaar later de precieze locatie van de dam weer terugvinden.

afb. 8 De rode punten verwijzen naar de ligging van de Benninghdam in de Bullewijk tegenover Julianalaan 38. (Bron: Waternet Job Stelling)

Benninghdam